

Олександр Дзюбан
студент гр. ФМСм-22,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль
Роман Тераз
студент гр. ФМСм-22,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Вікторія Сідляр

МИТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ В УМОВАХ ВІЙНИ

Митне регулювання націлене на захист економічних інтересів, створення умов для сталого зростання та участі у міжнародному поділі праці. У воєнних умовах актуальність митного регулювання зростає й воно спрямоване, передусім, на забезпечення національної безпеки, ефективний контроль над рухом товарів та дотримання санкцій.

В умовах війни розвиток ринку товарів і послуг є важливим чинником економічної резильєнтності. Внаслідок повномасштабного російського вторгнення, окупації частини територій та військових дій у 2022 році в Україні спостерігалось різке зменшення обсягів виробництва та скорочення економічних показників у різних галузях, зокрема в будівництві, транспорті, промисловості та роздрібній торгівлі [1]. Економічні збитки обумовлені повномасштабним вторгненням та мають серйозний вплив на підприємства, зокрема в металургії, нафтопереробці, хімічній та харчовій промисловості [2]. Рівень інфляції за 2022 рік сягнув 26,6 % [3].

Протягом 2017-2021 років в Україні відзначався позитивний тренд у зростанні оптового та роздрібного товарообороту підприємств торгівлі. Структура внутрішнього ринку свідчить, що питома вага українських товарів в загальному обороті торгової мережі підприємств у 2017 – 2021 роках коливається в діапазоні 52 – 53 % (найменше значення цього показника було у 2017 році – 52,3%, а найбільше – у 2020 році – 53,4 %). З них близько 80 % складають продовольчі товари, при чому їх частка постійно скорочувалась з 82,2 % у 2017 році до 77,6 % у 2021 році. Очевидно, що зменшення питомої ваги українських продовольчих товарів відбулося через зростання імпорتنих альтернатив. Водночас, у сегменті непродовольчих товарів спостерігається незначний ріст частки виробленої в Україні продукції, вказуючи на підвищення конкурентоспроможності українських товарів на ринку [4].

Слід зазначити, що Державною службою статистики ще не оприлюднено даних за період після повномасштабного вторгнення. Проте, враховуючи наслідки російської агресії, в 2022-2023 роках передбачається зменшення товарообороту.

Аналіз зовнішньої торгівлі засвідчує, що експорт та імпорт зменшувалися у 2018, 2020 і 2022 роках, з невеликим зростанням у 2019 та 2021 роках. Зазначено, що у 2019 році відбулося відносно поживлення зовнішньої торгівлі, але пандемія COVID-19, а потім війна суттєво уповільнили її розвиток.

Період 2018 – 2022 років характеризується переважанням імпорту над експортом, вказуючи на імпортозалежність української економіки. Частка експорту досягла піку у 2021 році – 47,5 %, зменшившись до 42,4 % у 2022 році. Натомість, частка імпорту, навпаки, досягла максимуму у 2022 році – 57,6 %, після мінімуму у 2021 році – 52,5 % [5].

У 2022 році обсяг експорту товарів зменшився на 35 %, особливо чорних металів (на 63 %). Зменшення обсягів виробництва, світовий спад попиту та ускладнення логістики експорту спричинили цей негативний тренд. Питома вага чорних металів в експорті знизилась з 25 % у 2021 році до 14 % у 2022 році. Найбільшу частку в структурі експорту склали продовольчі товари і сировина для них, становлячи 57 % у 2022 році (порівняно з 44 % у 2021 році), що значною мірою зумовлено можливістю експорту агропродукції через «зерновий коридор» до країн Європи, Азії та Африки. Основні продукти експорту включали кукурудзу, пшеницю, соняшникову олію, соняшникове насіння, макуху, соєві боби та м'ясо птиці [5].

У 2018 році основними торговельними партнерами України були Росія (попри ведення воєнних дій на території України та окупації частини територій з 2014 року), а також Китай та Польща. Внаслідок повномасштабного вторгнення міжнародні відносини України зазнали змін: основна частина зовнішньої торгівлі відбувається з країнами ЄС (61 % експорту, 45 % імпорту) з вагомим зменшенням торгівлі з країнами СНД [5]. Ці тенденції свідчать про спрямованість на інтеграцію в європейський економічний простір та відмову від економічних зв'язків з країною-агресором та Білоруссю.

Результати аналізу загалом вказують на необхідність підтримки внутрішнього виробництва та підвищення конкурентоспроможності українських товарів на ринку. Залежність вітчизняної економіки від імпорту обумовлена дефіцитом на внутрішньому ринку та невідповідністю якості та ціни виробів вітчизняних виробників. Це призводить до відсутності альтернатив на внутрішньому ринку і стимулює споживачів купувати імпортні товари. У зв'язку з цим, виникає потреба у системному та ефективному митному регулюванні, спрямованому на забезпечення стійкого та збалансованого розвитку економіки, уникнення негативних впливів зовнішнього середовища і забезпечення альтернативних варіантів на внутрішньому ринку.

Оптимізація митного регулювання в Україні в контексті його впливу на ринок товарів і послуг визначається кількома ключовими напрямками, серед яких гармонізація законодавства з стандартами та вимогами ЄС, діджиталізація митної сфери, розвиток інфраструктури митниць, спрощення митних процедур для суб'єктів ЗЕД, підвищення прозорості роботи митних органів, посилення співпраці з іншими країнами тощо.

В умовах війни важливо вирішувати безпекові та економічні виклики, а міжнародна підтримка стає ключовою. Ефективна стратегія митного регулювання повинна об'єднувати захист внутрішнього виробництва та формування конкурентоспроможних позицій на світовому ринку, сприяючи відновленню економіки та соціальній стабільності.

Список використаних джерел:

1. Висновки про результати аналізу річного звіту про виконання Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік»: Рішення Рахункової палати від 04.05.2023 р. № 9-2. URL: http://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2023/9-2_2023/Vysnov_9-2_2023.pdf
2. Збитки, завдані українському бізнесу внаслідок російської агресії, оцінюються в \$13 млрд. Київська школа економіки. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zbitki-zavdani-ukrayinskomu-biznesu-vnaslidok-rosiyskoyi-agresiyi-otsinyuyutsya-v-13-mlrd/>
3. Індeksi цін. Експрес-випуск. 10.01.2023 р. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2023/01/01.pdf>
4. Внутрішня торгівля. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2023/03/05.pdf>
5. Національний банк України. Статистика зовнішнього сектору. Зовнішня торгівля. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>